

Працюємо з джерелами. Представники різних станів, верств і етносів України у документах XIV – початку XVI ст. Практичне заняття

■ Історичні джерела про релігійний і етнічний склад населення українських земель XIV – початку XVI ст.

Прочитайте уривок із джерела і дайте відповіді на запитання. **1.** Про які явища тогочасного повсякденного життя свідчить уривок? **2.** Пригадайте, коли та за яких обставин західноукраїнські міста почали активно заселяти німці, вірмени, євреї. **3.** Які звичаї та вірування, форми організації міського життя започатковували іноземні колоністи-переселенці? **4.** На основі уривка з джерела зробіть висновок про етнічний склад населення західноукраїнських міст та ставлення до іновірців. **5.** Від давніх часів зберігаються до сьогодні такі назви вулиць історичного центру Львова, як Руська, Вірменська, Староєврейська. Чому з'явилися ці назви? Про які традиції співжиття представників різних етнічних громад свідчить цей факт?

«У Русі багато віросповідань. Є християнська релігія, підпорядкована римському первосвященникові. Вона панує і переважає, хоча представники її нечисленні. Друга віра, руська, яка зберігає грецький обряд, більш поширена й охоплює всю Русь. Третя віра – іудейська; її прихильники, іудеї, – не лихварі, як у християнських землях, а ремісники, землероби або великі купці, які часто тримають у своїх руках громадські побори й податки. Четверта віра – вірменська, переважно в містах Кам'янці та Львові. Вірмени – досить досвідчені купці, які доходять зі своїми товарами до Кафи, Константинополя, єгипетської Александрії, Алькаїра й країн Індії.

В одязі та церковній службі русини наслідують греків. У них є своє письмо й алфавіт на зразок грецького, дуже з ним подібний. Євреї користуються єврейським письмом і грамотою; займаються також і науками: астрономією та медициною. Вірмени мають свій обряд і своє письмо. Зі святих вони найбільше шанують апостола Фадея, переконуючи, що він на вернув вірмен у християнство.

...У руських церквах при богослужінні читають і співають... слов'янською мовою; у вірменських церквах – вірменською мовою; в іудейських синагогах моляться єврейською мовою. Християни ж римського обряду співають, моляться й читають латинською мовою».

*Мацей Меховський, польський церковний та освітній діяч.
«Трактат про дві Сарматії». 1517 р.*

■ Роль торгівлі у повсякденному житті та взаєминах населення України в XIV– на початку XVI ст.

Прочитайте уривки з джерел і дайте відповіді на запитання. **1.** Що вражало чужинців у повсякденному житті Києва та Львова? **2.** Які товари продавалися на ринках? **3.** Як розвиток торгівлі позначався на добробуті мешканців міст? **4.** Як ви гадаєте, чи пов'язана торгівля, що процвітала в українських містах, із традиціями толерантності, мирного співжиття та віротерпимістю, на які звертали увагу мандрівники? Відповідь обгрунтуйте.

«Травня 1474 р. ми приїхали до Києва, яким керує один поляк-католик, на ймення “пан Мартин”. Дізнавшись від королівських провідників про моє прибуття, він надав мені помешкання, втім, жалюгідне, як і все там, і прислав чимало продовольства. Саме місто розташоване на кордоні з Татарією, і сюди зїжджається чимало купців з хутрами, що їх везуть з Верхньої Русі; об'єднавшись у каравани, вони прямують до Кафи, але часто, немов вівці, бувають захоплені по дорозі татарами...»

*Щоденник посла Венеціанської республіки Контаріні.
Запис від 1474 р.*

«Київ наповнений чужоземними товарами, бо немає відомішого, коротшого й надійнішого шляху, ніж стародавня й загальновідома в усіх своїх звивинах дорога, що веде з чорноморського порту, тобто з міста Кафи, через Таврійські ворота (Перекоп) до Гаванської переправи на Борисфені, а звідти через степи – до Києва; по ній з Азії, Персії, Індії, Аравії, Сирії везуть на північ у Москву, Псков, Новгород, Швецію і Данію коштовне каміння, шовк і золоте тканина, ладан, фіміам, шафран, перець та інші пахощі. Чужоземні купці, які часто мандрують цією дорогою, збираються у валки до тисячі душ, звані караванами, із багатьма навантаженими візками й нав'юченими верблюдами.

Від проходу каравану значні прибутки отримують київські жителі: воєводи, митники, купці, міняйли, човнярі, візники, трактирники й шинкарі... У непоказних київських хатах трапляється не лише достаток, але навіть ряснота плодів, овочів, меду, м'яса, риби; окрім того, вони до такої міри переповнені дорогим шовковим одягом, коштовностями, соболями та іншим хутром і прянощами, що мені самому випадало бачити шовк, який обходився дешевше, ніж у Вільні льон, і перець, дешевший від солі».

*Литовський дипломат Михалон Литвин.
«Про звичаї татар, литовців і москвитян»*

«...Львів... лежить у такому місці, неначе це альтана посеред раю. Я об'їхав пів Європи, побував у найславетніших містах світу, але в жодному не бачив стільки хліба, як тут щодня приносять на ринок. Тут величезна кількість пива й меду, не тільки місцевого, а й привізного. А вино їм привозять також із Молдови, Угорщини, Греції. Інколи на ринку можна побачити в стосах більше тисячі бочок вина. У цьому місті, як і у Венеції, стало звичним зустрічати на ринку людей з усіх країн світу в своїх уборах: угорців – у їхніх малих магерках, козаків – у великих кучмах, московитів – у білих шапках, турків – у білих чалмах. Кожен, хоч би якою мовою він розмовляв, знайде тут свою мову. Місто віддалене на сто миль від моря. Але коли побачиш, як на ринку при бочках мальвазії вирує натовп критян, німців, іспанців, турків, греків, італійців, зодягнених ще по-корабельному, видається, неначе тут порт відразу за брамою міста.

Щотижня буває три торгові дні – по середах, п'ятницях, неділях. ...Але торг тут щодня, бо щоденно прибувають крамарі з усієї Русі, Поділля, з Молдови та Валахії. Отже, щодня знайдеш тут різні товари, які тільки можна придумати».

*Мартин Груневерг, купець із Гданська.
Опис Львова*

■ Вплив турецько-татарських набігів на повсякденне життя українців кінця XV – початку XVI ст.

Виконайте завдання й дайте відповіді на запитання до джерел.

1. Порівняйте зміст народної пісні з малюнком із тогочасної хроніки. Яким реаліям життя українців кінця XV ст. присвячено обидва твори? 2. Які слова іншомовного походження, що стосуються цих подій та явищ, ви знаєте? 3. Якими рядками з народної пісні можна прокоментувати малюнок? 4. Про яку нову суспільну верству йдеться в народній пісні? Яку роль представникам цієї верстви відведено в пісні? 5. Як, на вашу думку, змальовані в пісні реалії життя, пов'язані з виникненням цієї нової верстви?

↑ Мініатюра з угорської хроніки XV ст. з умовною назвою «Ординці ведуть полонених»

«Зажурилась Україна,
Бо нічим прожити,
Витоптала орда кіньми
Маленькі діти,
Котрі молодії –
У полон забрато;
Як заняли, то й погнали
До пана до хана.
Годі тобі, пане-брате,
Гринджоли малювати,

Бери шаблю гостру, довгу
Та йди воювати!
Ой ти станеш на воротях,
А я в закаулку,
Дамо тому стиха лиха
Та вражому турку!
Ой ти станеш з шabelькою,
А я з кулаками,
Ой щоб слава не пропала
Поміж козаками».

Народна пісня

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Завдання 1

На основі наведених уривків із джерел визначте особливості повсякденного життя та взаємини населення західноукраїнських земель у релігійній сфері у XIV – на початку XVI ст.

Завдання 2

На основі джерел зробіть висновок про значення торгівлі в повсякденному житті мешканців українських міст.

Завдання 3

Визначте, про які події та явища повсякденного життя кінця XV – початку XVI ст. свідчать джерела. Викладіть власні міркування про ті зміни, що сталися в повсякденні мешканців українських земель у зазначений період.

Завдання 4

Що змінилося у повсякденні мешканців українських земель XIV – початку XVI ст. у порівнянні з добою Русі-України та Галицько-Волинської держави? Які традиції збереглися до сьогодні?